

104920

A-M-157 19. 1993.

Polititroppene

Södermann ikke nevnt

Av Hans Erik Sveri, Bærum

For alle dem som på en eller annen måte deltok i etableringen av polititroppene i Sverige fra 1943, samt i vakthold og sikring etter frigjøringen, er det en rekke menn som bør minnes med takk og ærbødighet. Disse menn er ikke nevnt i avisreferatene fra minnehøytidelighetene, og det er derfor på sin plass å referere kort hovedtrekkene i Rikspolitiet og Reservepolitietets korte, men viktige historie.

Det er klart at en mann som redaktør Torgny Segerstad fortjener takk for sin kamp mot nazismen i en tid hvor mange ikke så Hitler-Tyskland som noen fare, og spesielt ikke i Sverige, hvor altfor mange så opp til Tysklands store fører. Dette ble først noe betent og mindre populært etter Stalingrad-slaget og russernes tiltagende angrepstakt. Med det faktum for øye at Tyskland var i ferd med å tape krigen, ble også den svenske regjeringsholdning gradvis endret, og det var i denne fase av krigen at det ble mulig for de norske myndigheter å gjennomføre arbeidet med polititroppene, en videreutvikling av de såkalte «helseleirer», hvor norske flyktninger ble innkalt fra ofte fjerntliggende skogsarbeider-forlegninger for angivelig legeundersøkelse.

Dette gikk de svenske myndigheter med på, men arbeidet videre for å ut-

danne nordmenn til politifolk og soldater var ikke noe de svenske myndigheter anså berettiget i et nøytralt Sverige. Fra overlege Johnsens og Wergelands helseleirer til Rikspolitiet og senere Reservepolitiet-avdelinger var det et langt sprang, og det merverdige var at de svenske myndigheter ikke hadde den fulle oversikt over hva deres representanter egentlig drev på med. Det hele var et spill som foregikk i halvmørke, fordi et åpent forslag utvilsomt ville blitt stoppet fra høyeste hold i Sverige. Men politiet og politisoldater kunne man godkjenne.

Det er her navn som professor Semb og ikke minst hovedmannen i oppbyggingen, dosent Harry Södermann, kommer inn. Södermann var sjef for Statens kriminaltekniske anstalt og hadde stor innflytelse og nødt stor tiltro innen politiet og hæren.

Uten Södermann ville det aldri blitt noen norsk politidivisjon i det hele tatt.

Derfor er polititroppene i første rekke knyttet til denne mann, som til slutt også skulle spille en avgjørende rolle i frigjøringsdagene både på hovedpolitistasjonen «Nr. 19» i Oslo og på Grini. Som motytelse overfor gestapisten Fehmer kjørte han Fehmers elskerinne til Sverige. Denne transporten var likevel en bagatell mot det han oppnådde for fangene på Akershus, Møllergt. 19 og Grini. De mange som var til stede på Youngstorget om kvelden 8. mai 1945, husker godt den lille korpulente svensken som hadde fengslene, politiet og alle i sin hånd. Han sa: «Jag är Harry Södermann, sjef for de norske politistyrkene i Sverige.» En personlighet, snarrådig og effektiv, til stor gagn for vårt land og ikke minst for flyktningene som fikk en meningsfylt utdannelse i et nøytralt Sverige.

Det var tilfeldig at han kom til landet 6. mai for å forhandle med tyske myndigheter om overføring av alle fanger til Sverige – en videreføring av overføringen fra Tyskland med de hvite bussene. Men så utviklet tilstanden seg raskt, og han tok ledelsen i Oslo da anledningen bød seg. Og det trengtes, for den hemmelige politiledelse var ikke inne i bildet før krisen var over utpå morgenkvisten. Først 10. mai, da den allierte kontrollkomisjonen hadde etablert seg, fikk polititroppene rykke inn i landet, med unntak av de avdelinger som var kommet inn i Finnmark etter store strabaser i snøløsningen.

Aftenposten Onsdag 15. september 1993